

Protokoll fört vid enskild föredragning

Regeringskansliet

Enheten för rättsliga och internationella frågor, Rk1a

Beslutande

Vicelanråd

Harry Jansson

Föredragande

Rättschef

Michaela Slotte

Justerat

Omedelbart

Ärende/Dnr/Exp.

Beslut

Nr 75

Lagstiftningspromemoria om implementering av Europaparlamentet och rådets direktiv (EU) 2019/1936 om skydd för personer som rapporterar överträdelser av unionsrätten.

ÅLR 2019/9828

360 Rk1a/utdrag

Landskapsregeringen beslöt överföra lagstiftningspromemorian, **bilaga 1**, till lagberedningen för lagstiftningsåtgärder.

Nr 76

Lagstiftningspromemoria om implementering av Europaparlamentet och rådets direktiv (EU) 2019/1024 om öppna data och vidareutnyttjande av information från den offentliga sektorn (omarbetning).

ÅLR 2019/5923

361 Rk1a/utdrag

Landskapsregeringen beslöt överföra lagstiftningspromemorian, **bilaga 2**, till lagberedningen för lagstiftningsåtgärder.

Nr 77

Förfrågan gällande en eventuell ändring av lagen om posttjänster.

ÅLR 2020/5311

362 Rk1a

Landskapsregeringen beslöt inbegära synpunkter enligt **bilaga 3**.

BILAGA 1

Lagstiftningspromemoria direktiv (EU) 2019/1936

Ärende:

ÅLR 2019/9828

Detta gäller ärendet

Europaparlamentet och rådets direktiv (EU) 2019/1936 av den 23 oktober 2019 om skydd för personer som rapporterar överträdelser av unionsrätten (nedan direktivet). Direktivet är bindande med avseende på de resultat som ska uppnås. Tillvägagångssätt och genomförande åligger landskapet.

Medlemsstaterna ska senast den 17 december 2021 sätta i kraft de bestämmelser i lagar och andra författningar som är nödvändiga för att följa direktivet.

Tillämpningsområden i direktivet som är landskapets behörighet

I artikel 2 listas direktivets tillämpningsområden. Direktivet fastställer miniminormer för skydd av personer som rapporterar följande överträdelser av unionsrätten och som hör till landskapets behörighet enligt 18 § självstyrelselag (1991:71) för Åland:

- Offentlig upphandling
- Miljöskydd
- Djurskydd
- Folkhälsa
- Livsmedels- och fodersäkerhet

Därtill berör direktivet överträdelser som rör den inre marknaden, vilket regleras i Ålandsprotokollet som utgör en del av Finlands anslutningsfördrag till EU.

Direktivet ger även medlemsstaterna möjligheten att utvidga skyddet till områden som berör även den nationella rätten.

Sammanfattning av direktivet

Bakgrund

Personer som arbetar för en offentlig eller privat organisation eller är i kontakt med en sådan organisation i sin arbetsrelaterade verksamhet är ofta de första som får vetskap om hot mot eller skada för allmänintresset. Genom att rapportera överträdelser av unionsrätten som skadar allmänintresset agerar sådana personer visseblåsare och spelar därför en viktig roll när det gäller att avslöja och förhindra sådana överträdelser. Potentiella visseblåsare avskräcks ofta från att rapportera om sina farhågor eller misstankar av rädsla för repressalier. Det skydd som för närvarande finns på unionsnivå för visseblåsare anses vara fragmenterat.

Kapitel 1 – Allmänt

Syftet med direktivet är att stärka kontrollen av efterlevnaden av unionsrätten och unionspolitik på särskilda områden genom att fastställa gemensamma miniminormer som tillgodoser en hög skyddsnivå för personer som rapporterar överträdelser av unionsrätten.

Direktivet påverkar inte tillämpningen av unionsrätt eller nationell rätt avseende något av följande,

- skydd av säkerhetsklassificerade uppgifter,
- skydd av advokatsekretess och sekretess inom hälso- och sjukvården,
- sekretess i fråga om rättsliga överläggningar, eller
- straffprocesslagstiftning.

Direktivet ska tillämpas på rapporterade personer som arbetar i den privata eller offentliga sektorn och som förvärvat information om överträdelser i ett arbetsrelaterat sammanhang. Närmare beskrivning återfinns i artikel 4.

Med överträdelser enligt unionsrätten åsyftas handlande eller underlåtenheter som är olagliga enligt unionsrättsakter och områden som beskrivs i direktivet. Därtill även handlande eller underlåtenheter som motverkar målet eller syftet med reglerna i de unionsrättsakter och på områden som omfattas av direktivet.

Artikel 6 beskriver villkor för skydd för rapporterade personer. Skyddet ska omfatta rapporterade personer som vid tidpunkten för rapporteringen har haft rimliga skäl att tro att den information om överträdelser som har rapporterats var sann. De rapporterade antingen internt eller externt enligt vad som beskrivs närmare nedan.

Kapitel 2 – Intern rapportering

Medlemsstaterna ska uppmuntra rapportering via interna rapporteringskanaler i första hand istället för rapportering via externa rapporteringskanaler, om överträdelserna kan åtgärdas på ett effektivt sätt internt, och om den rapporterade personen anser att det inte föreligger någon risk för repressalier.

Enligt artikel 8 i direktivet ska medlemsstaterna säkerställa att rättsliga enheter i den privata och offentliga sektorn inrättar kanaler och förfaranden för intern rapportering av information om överträdelser och uppföljning. Interna rapporteringskanaler får drivas internt av en person eller avdelning som utsetts för detta syfte eller tillhandahållas externt av en tredje part. Skyldigheten att inrätta intern rapportering ska gälla rättsliga enheter inom den privata sektorn med 50 eller fler arbetstagare och samtliga rättsliga enheter i den offentliga sektorn inbegripet enheter som ägs eller kontrolleras av sådan enhet. Medlemsstaterna får undanta kommuner med färre än 10 000 invånare och offentliga enheter eller bolag med färre än 50 arbetstagare.

Kapitel 3 – Extern rapportering

Medlemsstaterna ska utse de myndigheter som ska vara behöriga att ta emot, lämna återkoppling om och följa upp rapporter och förse myndigheterna med tillräckliga resurser.

Medlemsstaterna ska säkerställa att de behöriga myndigheterna inrättar oberoende och självständiga externa rapporteringskanaler för att ta emot och hantera information om överträdelser. Därtill ska myndigheterna omsorgsfullt följa upp rapporterna, lämna återkoppling, underrätta om slutresultatet och vid behov översända information till unionens behöriga institutioner och organ. Detta behandlas i artikel 11.

Enligt artikel 12 ska externa rapporteringskanaler betraktas som oberoende och självständiga om de uppfyller samtliga följande kriterier (sammanfattat):

- Informationens fullständighet, integritet och konfidentialitet ska säkerställas. Detta kan innebära att de externa rapporteringskanalerna är avskilda från den behöriga myndighetens allmänna kanaler. Det är viktigt att personal på den behöriga myndigheten som har rätt till informationen iakttar tystnadsplikt och konfidentialitet när de hanterar uppgifterna. Både inom och utanför den behöriga myndigheten.
- Informationen ska lagras varaktigt.
- Det ska vara möjligt att både rapportera muntligen och skriftligen.
- Rapporterna ska tas om hand av personal med särskild utbildning inom området.

Medlemsstaterna ska säkerställa att behöriga myndigheter regelbundet, minst en gång vart tredje år, ser över sina förfaranden för mottagandet och uppföljning av rapporter.

Kapitel 4 – Offentliggöranden

Kapitlet behandlar under vilka omständigheter en person som gör ett offentliggörande ska omfattas av skyddet enligt direktivet.

Kapitel 5 – Bestämmelser som är tillämpliga på intern och extern rapportering

Medlemsstaterna ska säkerställa att den rapporterade personens identitet inte lämnas ut till någon annan än den godkända personal som är behörig att ta emot och följa upp rapporter, utan den personens uttryckliga samtycke. Personuppgifter som uppenbart inte är relevanta för handläggningen av en viss rapport får inte samlas in, eller ska, om de samlats in av misstag, raderas utan onödigt dröjsmål.

Medlemsstaterna ska säkerställa att rättsliga enheter i den privata och offentliga sektorn och behöriga myndigheter dokumenterar varje mottagen rapport, i enlighet med konfidentialitetskraven i direktivet.

Kapitel 6 – Skyddsåtgärder

Medlemsstaterna ska vidta nödvändiga åtgärder för att förbjuda alla former av repressalier mot personer som rapporterar eventuella överträdelser och säkerställa att dessa har tillgång till adekvata stödåtgärder.

Därtill är medlemsstaterna skyldiga att vidta åtgärder för skydd mot repressalier och för att skydda berörda personer enligt direktivets artikel 21 och 22.

Medlemsstaterna ska föreskriva effektiva, proportionella och avskräckande sanktioner tillämpliga på fysiska eller juridiska personer som

- hindrar eller försöker hindra rapportering,
- vidtar repressalier mot personer som rapporterat överträdelser,
- väcker okynnestalan,
- bryter mot skyldigheten att behandla rapporterade personers identitet konfidentiellt.

Medlemsstaterna ska föreskriva effektiva, proportionella och avskräckande sanktioner tillämpliga med avseende på rapporterade personer om det konstateras att de medvetet rapporterat eller offentliggjort falsk information. Medlemsstaterna ska också i enlighet med nationell rätt föreskriva åtgärder för att ersätta skador till följd av sådana rapporter eller offentliggöranden.

Det ska inte vara möjligt att avstå från, eller begränsa, de rättigheter och rättsmedel som föreskrivs i direktivet genom exempelvis avtal, en policy, en anställningsform eller anställningsvillkor.

Kapitel 7 – Slutbestämmelser

Medlemsstaterna får införa eller behålla bestämmelser som är förmånligare för rapporterade personer än de som anges i direktivet.

Direktivet ska vara infört i lagar eller andra författningar senast den 17 december 2021. När det gäller rättsliga enheter i den privata sektorn med 50 till 249 arbetstagare ska bestämmelserna gällande interna rapporteringskanaler vara i kraft senast den 17 december 2023. När bestämmelserna införs ska en hänvisning till direktivet göras och kommissionen underrättas.

Därtill ska medlemsstaten årligen rapportera följande information till kommissionen:

- antal rapporter som mottagits av de behöriga myndigheterna,
- antal utredningar och förfaranden som inletts till följd av sådana rapporter och deras resultat,
- uppskattad ekonomisk skada, om sådan har fastställts, och individers belopp till följd av de utredningar och förfaranden som avser de rapporterade överträdelserna.

Direktivet applicerat på åländsk lagstiftning

Landskapet saknar en allmän lagstiftning om skydd för visselblåsare. För tillfället bereds en ny offentlighetslag inom landskapet med avsikt att ersätta landskapslag (1977:72) om allmänna

handlingars offentlighet. Bedömningen är att bestämmelserna i direktivet inte går att införliva i den nya offentlighetslagen.

Situationen i riket är liknande, i justitieministeriets betänkanden och utlåtanden 25/2016 anses skyddet för visselblåsare vara fragmenterat och svår att överblicka. I Sverige finns en lag (2016:749) om särskilt skydd mot repressalier för arbetstagare som slår larm om allvarliga missförhållanden.

Landskapsregeringen lämnade 2018 ett utlåtande till förslaget till det nu gällande direktivet (ÅLR 2018/5926) där det konstateras att genomförandet av direktivet på nationell/landskaps nivå helst bör ske genom övergripande lagstiftning. Landskapsregeringen framhöll även att det är önskvärt att direktivet ska kunna genomföras utan att bygga ett stort administrativt system eller skapa en ny myndighet.

Med beaktande av att det saknas befintlig landskapslagstiftning inom området, det finns utmaningar med att införliva direktivets bestämmelser i annan lagstiftning och eftersom tidigare utredningar både i landskapet och riket har rekommenderat mer övergripande lagstiftning om skydd för visselblåsare framstår ny lagstiftning inom området som det främsta alternativet. Antingen genom att stifta en mer allmän lag om skydd för repressalier för arbetstagare där överträdelser enligt unionsrätten införlivas eller en ny lag som endast beaktar skydd enligt unionsrätten enligt de områden som hör till landskapets lagstiftningsbehörighet. Med beaktande av den tidsgräns som finns för bestämmelserna i direktivets införande är det önskvärt att i det här skedet endast stifta en ny lag om skydd för personer som rapporterar överträdelser enligt unionsrätten.

En central fråga för lagstiftningen är vilken myndighet som ska åläggas ansvaret för den externa rapporteringen. Det finns ingen skyldighet i direktivet att inrätta en helt oberoende myndighet utan det är myndighetens processer som säkerställer oberoendet. I punkt 64 i direktivets preambel föreskrivs följande om den externa myndigheten "sådana behöriga myndigheter skulle kunna vara rättsliga myndigheter eller tillsyns- eller övervakningsorgan behöriga på specifika berörda områden, eller myndigheter med mer allmän behörighet på central nivå inom en medlemsstat, brottsbekämpande myndigheter, korruptionsbekämpande organ eller ombudsmän".

Eftersom direktivet berör olika områden som offentlig upphandling, miljöskydd, djurskydd, folkhälsa, livsmedels- och fodersäkerhet samt överträdelser av den inre marknaden kan det bli svåröverskådligt att lägga ut ansvaret för den externa rapporteringen på olika behöriga myndigheter. Det är inte heller ändamålsenligt att en myndighet med ett specifikt ansvarsområde ansvarar för den externa rapporteringen i enlighet med direktivet inom områden som går utanför myndighetens specialområde. Enligt ett kommittédirektiv om genomförande av visselblåsardirektivet i Sverige¹ rekommenderas det att "externa kanaler...kan inrättas på central nivå inom den statliga förvaltningen".

Följaktligen anses det mest lämpligt att behörig myndighet och ansvarig för den externa rapporteringen i enlighet med direktivet inom landskapet utgörs av landskapsregeringen. Förslagsvis Enheten för rättsliga och internationella frågor eftersom rekommendationen är att en ny landskapslag inom området riktar in sig endast på överträdelser av unionsrätten. Detta även med hänvisning till att myndigheter med över 50 anställda är skyldiga att inrätta interna rapporteringskanaler, därför att föredra att den externa rapporteringen hanteras centralt.

En annan central fråga är vilka aktörer som ska vara skyldiga att inrätta interna rapporteringskanaler. I syfte att den administrativa bördan inte ska bli för betungande för små enheter eller myndigheter inom den offentliga sektorn är det önskvärt att i landskapslag följa direktivets minimikrav om skyldighet att inrätta interna rapporteringskanaler för kommuner med fler än 10 000 invånare och enheter inom den offentliga sektorn med fler än 50 anställda.

I direktivets artikel 8 punkt 9 står det att skyldigheten att inrätta interna rapporteringskanaler ska tillämpas på "samtliga enheter i den offentliga sektorn, inbegripet enheter som ägs eller kontrolleras av sådan enhet". I punkt 52 i direktivets preambel beskrivs följande: "för att säkerställa att reglerna om offentlig upphandling inom den offentliga sektorn respekteras, bör skyldigheten att

¹ Genomförande av visselblåsardirektivet, dir 2019:24.

inrätta interna rapporteringskanaler gälla alla upphandlande myndigheter och upphandlande enheter, på lokal, regional och nationell nivå, men samtidigt stå i proportion till enheternas storlek". Därför bör ny lagstiftning innehålla en bestämmelse om att skyldigheten att inrätta en intern rapporteringskanal gäller alla enheter som ägs eller kontrolleras av landskapet eller kommunerna och som har fler än 50 anställda.

Ytterligare föreskrivs det i direktivets artikel 8 punkt 3 att skyldigheten att inrätta interna rapporteringskanaler ska gälla rättsliga enheter i den privata sektorn med 50 eller fler arbetstagare. Bedömningen är att den här skyldigheten inte föranleder några åtgärder i landskapslagstiftning eftersom föreningar, stiftelser, bolag och andra privaträttsliga sammanslutningar hör till rikets lagstiftningsbehörighet enligt 27 § 8 punkten i självstyrelselag (1991:71) för Åland.

Enligt artikel 23 i direktivet ska medlemsstaterna föreskriva effektiva, proportionella och avskräckande sanktioner tillämpliga på fysiska eller juridiska personer. Liknande sanktioner ska tillämpas på personer som medvetet rapporterat falsk information, sådana sanktioner ska vara proportionerliga så att de inte verkar avskräckande på potentiella visselblåsare. I punkt 102 i direktivets preambel beskrivs att sanktionerna kan vara straffrättsliga, civilrättsliga eller administrativa.

Utgångspunkten bör vara att landskapet har möjlighet att vidta straffrättsliga sanktioner för fysiska eller juridiska personer som:

- hindrar eller försöker hindra rapportering,
- vidtar repressalier mot personer som avses i direktivets artikel 4,
- väcker okynnestalan mot personer som avses i direktivets artikel 4,
- bryter mot skyldigheten att behandla rapporterade personers identitet konfidentiellt som avses i direktivets artikel 16.

Därtill effektiva, proportionella och avskräckande sanktioner tillämpliga med avseende på rapporterade personer om det konstateras att de medvetet rapporterat eller offentliggjort falsk information.

Konsekvensbedömning

Ekonomiska konsekvenser

Kommissionen har tidigare gjort en konsekvensbedömning (SWD(2018) 116 final) av förslaget och en sammanfattning av konsekvensbedömningen (SWD(2018) 117 final). Enligt den förväntas den offentliga sektorn först få en engångskostnad för att implementera direktivet följt av årliga kostnader för upprätthållandet.

Inledningsvis förväntas även en ny landskapslag inom området medföra kostnader för implementering följt av återkommande administrativa kostnader. Dessa kostnader bedöms bli ringa.

Enligt kommissionen bedöms kostnaden för medelstora företag årligen bli omkring 1054,60 euro men detta skulle inbegripa fortbildning årligen (vilket konsekvensbedömningen anser att inte nödvändigtvis är lämpligt).

Kommissionen förväntar sig också att ett bättre skydd för visselblåsare kommer att bespara ansevärd summor genom ett effektivare system för att avslöja och förhindra bedrägerier och korruption.

Miljö- och jämställdhetsmässiga konsekvenser samt konsekvenser för barn

Implementeringen av direktivet förväntas ha positiva miljömässiga- och jämställdhetsmässiga konsekvenser. Enligt direktivet får en stor del av arbetstagarna ett ökat skydd mot repressalier på arbetsplatsen när man rapporterar överträdelser enligt unionsrätten.

Implementeringen av direktivet väntas inte ha några betydande konsekvenser för barn.

Förslag

- En ny landskapslag stiftas om skydd för personer som rapporterar överträdelser enligt unionsrätten. I lagen specificeras särskilt hur personerna skyddas enligt bestämmelserna i direktivet.
- Bestämmelserna i den nya lagen går inte utanför minimikraven i direktivet.
- Landskapsregeringen (Enheten för rättsliga och internationella frågor) utses till behörig myndighet med ansvar för den externa rapporteringen. I lagen beskrivs särskilt hur den externa rapporteringen ska skötas enligt bestämmelserna i direktivet.
- Den behöriga myndigheten som ska hantera den externa rapporteringen åläggs att ha säkra kanaler med begränsad behörighet inom myndigheten.
- Samtliga enheter i den offentliga sektorn, inbegripet enheter som ägs eller kontrolleras av sådan enhet åläggs att inrätta interna rapporteringskanaler. Undantaget är kommuner med färre än 10 000 invånare eller enheter med färre än 50 arbetstagare.
- I lagen föreskrivs om straffrättsliga sanktioner.

A: KLARLÄGGANDE AV PROBLEMET OCH DESS ORSAKER SAMT BEHOVET AV ÅTGÄRDER:

1. Vad är problemet?

1.1. Vem eller vilka kräver en förändring? Finns det motstridiga intressen?

Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2019/36 av den 23 oktober 2019 om skydd för personer som rapporterar överträdelse av unionsrätten. Åland har lagstiftningsbehörighet inom ett antal områden som berörs och är skyldigt att implementera direktivet.

1.2. Vilka motiv åberopas? Kan det finnas också andra motiv? Hur konkreta är riskerna, felen, bristerna och problemen?

- *Syftet med direktivet är att stärka kontrollen av efterlevnaden av unionsrätten och unionspolitik på särskilda områden genom att fastställa gemensamma miniminormer som tillgodoser en hög skyddsnivå för personer som rapporterar överträdelse av unionsrätten (så kallade visselblåsare).*

1.3. Vilket är målet? Vad vill man åstadkomma? Finns det konflikter mellan olika mål?

Landskapslagstiftningen bör vara i överensstämmelse med de skyldigheter som antagits på EU-nivå.

1.4. Finns det ett internationellt perspektiv på frågan (EG, EES eller internationellt fördrag)?
EU-direktiv.

1.5. Är det underlag som finns tillräckligt för en bedömning av frågan eller behövs tilläggsutredning?

Det underlag som finns är tillräckligt.

2. Behövs någon åtgärd överhuvudtaget?

2.1. Vad händer om man inte gör någonting alls? Blir problemet större och mera akut?

Om ingenting görs kommer landskapet att försumma kravet om att senast den 17 december 2021 sätta i kraft de bestämmelser i lagar och andra författningar som är nödvändiga för att följa direktivet.

2.2. Vilken utveckling av särskild betydelse för frågan kan väntas inom den närmaste tiden? Hur påverkas problemet?

Problemet kvarstår.

2.3. Löser problemet sig självt med tiden? Kommer marknadskrafterna att lösa problemet?

Nej.

2.4. Kan en önskad åtgärd ge upphov till nya problem som är lika stora eller större än de problem man vill lösa?

Nej.

B. DÅ PROBLEMET OCH DESS ORSAKER SAMT BEHOVET AV ÅTGÄRDER KLARLAGTS KAN FÖLJANDE FRÅGOR STÄLLAS:

1. När behövs åtgärderna?

Behövs åtgärder genast? Finns det tid för ytterligare utredningar? Är behovet av åtgärder övergående?

Så snabbt som möjligt, skyldighet att senast den 17 december 2021 sätta i kraft de bestämmelser i lagar och andra författningar som är nödvändiga för att följa direktivet.

2. Vilka alternativa medel kan användas?

Vilket medel är ändamålsenligast för styrningen? Vilket medel kostar minst, dels för enskilda dels för samhället? Vilka negativa sidoeffekter har de olika medlen? Hur passar de olika åtgärderna in i ett större samhälleligt perspektiv?

Det finns inga alternativa medel, måste lagregleras.

3. Vad är skillnaden för samhället och enskilda mellan den önskade reformen och nollalternativet?

Vilka resurser behövs och vilka effekter uppstår för samhället och enskilda om reformen genomförs respektive inte genomförs (nollalternativet)?

Landskapet kan inte låta bli att följa skyldigheter i EU-direktiv.

4. Behövs en lag?

Om behovet av lagstiftning fortsättningsvis finns uppstår nya frågor. Kontakta lagberedningen så löser vi dem tillsammans!

Ja.

Lagstiftningspromemoria direktiv (EU) 2019/1024

Ärende:

ÅLR 2019/5923

Detta gäller ärendet

Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2019/1024 av den 20 juni 2019 om öppna data och vidareutnyttjande av information från den offentliga sektorn (omarbetning). Direktivet är bindande med avseende på de resultat som ska uppnås. Tillvägagångssätt och genomförande åligger landskapet.

Medlemsstaterna ska senast den 17 juli 2021 sätta i kraft de bestämmelser i lagar och andra författningar som är nödvändiga för att följa detta direktiv. Texten till dessa bestämmelser ska överlämnas till kommissionen.

Regler att förhålla sig till

Direktivets bakgrund

- Kommissionen har, efter samråd med berörda parter, genomfört en utvärdering och en översyn av hur direktiv 2003/98/EG fungerar. Mot bakgrund av resultatet av konsekvensbedömningen ansåg kommissionen att insatser på EU-nivå var nödvändiga för att ta itu med de kvarvarande och nya hindren för ett brett vidareutnyttjande av informationen från den offentliga sektorn och offentligt finansierad information i hela EU, för att anpassa den rättsliga ramen till de senaste framstegen inom digital teknik, och för att ytterligare främja digital innovation, särskilt beträffande artificiell intelligens.
- Eftersom direktiv 2003/98/EG ändrats på väsentliga punkter och eftersom ytterligare ändringar ska göras, bör direktivet omarbetas.

Direktivets syfte och innehåll

Syftet med Europaparlamentet och rådets direktiv (EU) 2019/1024, hädanefter direktivet, är att:

- Främja användningen av öppna data och stimulera innovation inom produkter och tjänster.
- Därför fastställs en uppsättning minimiregler för vidareutnyttjande och praktiska arrangemang för att underlätta vidareutnyttjandet av befintliga handlingar som innehas av medlemsstaternas offentliga myndigheter eller befintliga handlingar som innehas av offentliga företag.

Med "handling" avses i direktivet allt innehåll, oberoende av medium (papper eller elektronisk form eller i form av ljudinspelningar, bildinspelningar eller audiovisuella inspelningar) eller varje del av sådant innehåll.

Med "vidareutnyttjande" avses personers eller rättssubjekts användning av handlingar som innehas av

- offentliga myndigheter för andra kommersiella eller icke-kommersiella ändamål än det ursprungliga ändamål för vilket handlingarna framställdes inom den offentliga verksamheten,
- offentliga företag för andra kommersiella eller icke-kommersiella ändamål än det ursprungliga ändamålet att tillhandahålla tjänster av allmänt intresse för vilket handlingarna framställdes.

Detta direktiv bör tillämpas på sådana handlingar vars tillhandahållande ingår i den offentliga verksamhet som bedrivs av de berörda offentliga myndigheterna enligt lagstiftning eller andra bindande regler i medlemsstaten. Om sådana saknas bör den offentliga verksamheten fastställas i enlighet med gängse administrativ praxis i medlemsstaterna. Den offentliga verksamheten kan

fastställas generellt eller från fall till fall för enskilda offentliga myndigheter. Medlemsstaterna har en skyldighet att göra alla befintliga handlingar tillgängliga för vidareutnyttjande utom om tillgången omfattas av restriktioner eller handlingarna är undantagna från tillgång enligt nationella bestämmelser om tillgång till handlingar eller omfattas av de undantag som fastställs i direktivet.

I punkt 26 i direktivets preambel beskrivs följande angående offentliga företags handlingar: "Detta direktiv innehåller inte någon allmän skyldighet att tillåta vidareutnyttjande av handlingar som framställs av offentliga företag. Beslutet om huruvida vidareutnyttjande ska tillåtas eller ej bör fortfarande fattas av det berörda offentliga företaget, om inte annat föreskrivs i detta direktiv, eller i unionsrätten eller nationell rätt. Först efter det att det offentliga företaget har gjort en handling tillgänglig för vidareutnyttjande bör det uppfylla de relevanta skyldigheter som fastställs...i detta direktiv".

Om vilka aktörer som ska tillämpa direktivet föreskrivs i direktivets artikel 3 "...ska medlemsstaterna säkerställa att handlingar som omfattas av detta direktivs tillämpningsområde...kan vidareutnyttjas för kommersiella eller icke-kommersiella ändamål". "När det gäller handlingar till vilka bibliotek, även universitetsbibliotek, museer och arkiv innehar immateriella rättigheter och handlingar som innehas av offentliga företag ska medlemsstaterna, i det fall vidareutnyttjande av sådana handlingar tillåts, säkerställa att dessa handlingar kan vidareutnyttjas för kommersiella eller icke-kommersiella ändamål".

De offentliga myndigheterna ska, på elektronisk väg och om det är möjligt och lämpligt, behandla en begäran om vidareutnyttjande och ge sökanden tillgång till handlingen inom 20 arbetsdagar från det att begäran inkommit. I alla beslut om vidareutnyttjande ska det anges vilka möjligheter till överprövning som finns om sökanden vill invända mot beslutet. Tidsfristerna behöver inte efterlevas av offentliga företag.

Offentliga myndigheter och offentliga företag ska göra sina handlingar tillgängliga i befintliga format och språkversioner samt om möjligt och lämpligt, på elektronisk väg, i format som är öppna, maskinläsbara, tillgängliga, sökbara och som kan vidareutnyttjas, tillsammans med tillhörande metadata. Detta ska inte medföra några skyldigheter för offentliga myndigheter att skapa nya handlingar eller anpassa handlingar för att efterleva kraven om detta skulle kräva oproportionerliga ansträngningar. Offentliga myndigheter ska göra dynamiska data (handlingar i digitalt format som uppdateras ofta eller i realtid på grund av deras volatilitet eller snabba åldrande, data som genereras av sensorer betraktas vanligtvis som dynamiska data) tillgängliga för vidareutnyttjande inom en tidsram eller med tillfälliga tekniska begränsningar som inte otillbörligen påverkar utnyttjandet av deras ekonomiska och sociala potential.

Med applikationsgränssnitt "API" åsyftas en uppsättning funktioner, processer, definitioner och protokoll för kommunikation från maskin till maskin och sömlöst datautbyte. API:er kan ha olika grad av komplexitet och kan innebära en enkel länk till en databas eller specifika dataset, ett webbgränssnitt eller mer komplexa strukturer.

I direktivet föreskrivs att vidareutnyttjande av handlingar ska vara kostnadsfritt. Täckning av marginalkostnaderna för reproduktion, tillhandahållande och spridning av handlingar som rör avidentifiering av personuppgifter och åtgärder för att skydda konfidentiell affärsinformation får dock tillåtas. Detta ska inte tillämpas på offentliga myndigheter som är skyldiga att generera intäkter för att täcka en väsentlig del av sina kostnader kopplade till den offentliga verksamheten, bibliotek, museer eller offentliga företag. I de fall avgifter ska tas ut ska dessa beräknas i enlighet med objektiva, öppet redovisade och kontrollerbara kriterier. Dessa kriterier ska fastställas av medlemsstaterna.

När det gäller standardutgifter för vidareutnyttjande av handlingar ska alla tillämpliga villkor och det faktiska avgiftsbeloppet, inklusive beräkningsgrunden för avgifterna, fastställas i förväg och offentliggöras, om möjligt och lämpligt på elektronisk väg.

Medlemsstaterna ska inrätta praktiska arrangemang för att underlätta sökning efter handlingar som är tillgängliga för vidareutnyttjande till exempel i form av tillgångsförteckningar. Sökning på flera språk ska också underlättas om möjligt. Liknande praktiska arrangemang ska även gälla de offentliga myndigheterna.

Medlemsstaterna ska stödja tillgången till forskningsdata genom att anta nationella strategier och relevanta åtgärder som syftar till att göra offentligt finansierade forskningsdata tillgängliga. Principen ska vara ”så fri som möjligt och så begränsad som nödvändigt”.

Icke-diskriminering och konkurrensbestämmelser:

- Alla gällande villkor för vidareutnyttjande av handlingar ska vara icke-diskriminerande för jämförbara kategorier av vidareutnyttjande, inklusive gränsöverskridande.
- Alla potentiella marknadsaktörer ska kunna vidareutnyttja handlingar, även om en eller flera marknadsaktörer redan utnyttjar förädlade produkter som bygger på dessa handlingar. Kontrakt eller andra avtal mellan offentliga myndigheter eller offentliga företag som har handlingarna och tredje man får inte innehålla något beviljande om ensamrätt. Om inte det bedöms vara nödvändigt, i så fall ska en ensamrätt omprövas kontinuerligt. Detta ska inte gälla digitalisering av kulturreсурser.
- Exklusiva avtal som existerar den 17 juli 2013 och som inte omfattas av undantagen och som har ingåtts av offentliga myndigheter ska upphöra att gälla när kontraktet löper ut och under alla omständigheter senast den 18 juli 2043.
- Exklusiva avtal som existerar den 16 juli 2019 och som inte omfattas av undantagen och som har ingåtts av offentliga företag ska upphöra att gälla när kontraktet löper ut och under alla omständigheter senast den 17 juli 2049.

Kommissionen ska anta genomförandetakter i vilka det fastställs en förteckning över särskilda värdefulla dataset och som innehåller av offentliga myndigheter och offentliga företag bland de handlingar som omfattas av detta direktiv. Dessa särskilda värdefulla dataset ska vara tillgängliga avgiftsfritt, vara maskinläsbara, tillhandahållas via gränssnitt för tillämpningsprogram och tillhandahållas som en bulknedladdning i förekommande fall.

Kommissionen har betecknat följande områden tillhöra särskilda värdefulla dataset:

- Geospatiala data
- Jordobservation och miljö
- Meteorologisk data
- Statistik
- Företag och företagsägande
- Rörlighet

Medlemsstaterna ska senast den 17 juli 2021 sätta i kraft de bestämmelser i lagar och andra författningar som är nödvändiga för att följa direktivet. När en medlemsstat antar dessa bestämmelser ska de innehålla en hänvisning till direktivet eller åtföljas av en sådan när bestämmelserna offentliggörs.

Kommissionen ska tidigast den 17 juli 2025 utvärdera detta direktiv. Medlemsstaterna ska förse kommissionen med de uppgifter som är nödvändiga för att utarbeta rapporten.

Lagstiftningsbehörigheten – Direktivet i förhållande till Åland

Enligt 18 § punkterna 1, 14 och 24 i självstyrelselag (1991:71) för Åland hör landskapsregeringen och dess underlydande myndigheter och inrättningar, biblioteks- och museiväsendet samt statistik om förhållandena i landskapet till landskapets lagstiftningsbehörighet. Tillvägagångssätt och genomförande av direktivet åligger följaktligen landskapet.

Direktivet applicerat på åländsk lagstiftning

I skrivande stund är ett lagförslag om ny offentlighetslagstiftning inom landskapet ute på remiss. Den nya lagen ska ersätta landskapslag (1977:72) om allmänna handlingars offentlighet. Förslaget till ny offentlighetslag överlappar direktivet inom många områden men skiljer sig på några väsentliga punkter.

Förslaget till ny offentlighetslag omfattar landskapets affärsverk och kommunala affärsverk som går under direktivets skyldigheter gällande "offentliga företag". Utöver detta innehåller dock direktivet skyldigheter för offentliga företag som är verksamma inom de områden som definieras i Europaparlamentets och rådets direktiv 2014/25 (EU) om upphandling av enheter som är verksamma på områdena vatten, energi, transporter och posttjänster. Bedömningen är att det inte är ändamålsenligt att lägga till dessa företag i den nya offentlighetslagen som till stora delar är mer omfattande än direktivet.

Utöver det berör direktivet särskilt vidareutnyttjande av handlingar för kommersiella och icke-kommersiella ändamål, exklusiva avtal och bestämmelser om tillgängliga format som går utöver bestämmelserna i förslaget till ny offentlighetslag. Därför är det att rekommendera att en ny landskapslag stiftas om öppna data och vidareutnyttjande av information från den offentliga sektorn. Inte heller det är en problemfri metod eftersom en ny lag riskerar överlappa eller till och med stå i strid med den nya offentlighetslagen. Nedanstående kartläggning syftar därför till att för varje artikel i direktivet bedöma vilken ytterligare lagstiftning som skulle behövas förutom bestämmelserna som föreskrivs i förslaget till ny offentlighetslag.

Artikel	Innehåll	Förslaget till ny offentlighetslag	Behov av ytterligare lagstiftning
1	Syfte och tillämpningsområden	1 kap. 4 § Myndigheter	Offentliga företag som är verksamma inom de områden som definieras i direktiv 2014/25/EU Därtill behöver det skrivas in vilka handlingar som ska undantas från direktivets bestämmelser.
2	Definitioner		
3	Allmän princip	1 kap. 8 § 4 mom. Registrering av ärenden och myndighetshandlingar	Eventuellt förtydligande av "vidareutnyttjande i kommersiella eller icke-kommersiella ändamål". När det gäller handlingar till vilka bibliotek, museer och arkiv innehar immateriella rättigheter och handlingar som innehas av offentliga företag, ska i det fall vidareutnyttjande av sådana handlingar tillåts, säkerställas att dessa handlingar kan vidareutnyttjas för kommersiella och icke-kommersiella ändamål i enlighet med bestämmelserna i denna lag.
4	Behandling av begäran om vidareutnyttjande		De offentliga myndigheterna ska, på elektronisk väg om detta är möjligt och lämpligt, behandla en begäran om vidareutnyttjande och ge sökanden tillgång till handlingen för vidareutnyttjande, eller om det krävs en licens, färdigställa licenserbjudandet till sökanden inom rimlig tid.

			<p>Om det inte har fastställts någon tidsfrist eller regler för rimlig tid ska ett licenserbjudande kunna erbjudas inom 20 arbetsdagar från det att förfrågan inkommit. Denna period kan förlängas med 20 dagar vid komplicerade eller omfattande ärenden.</p> <p>I händelse av avslag ska hänvisning till bestämmelser medföras beslutet. Den sökande ska meddelas möjlighet till överprövning. En opartisk överprövningsmyndighet ska pröva beslutet. Beslutet ska vara bindande för den berörda myndigheten.</p> <p>Dessa skyldigheter ska inte gälla offentliga företag, utbildningsanstalter, organisationer som bedriver forskning och organisationer som finansierar forskning.</p>
5	Tillgängliga format	1 kap. 8 § 4-5 mom. Registrering av ärenden och myndighetshandlingar	<p>Offentliga företag ska göra sina handlingar tillgängliga i befintliga format och språkversioner samt, om möjligt och lämpligt, på elektronisk väg, i format som är öppna, maskinläsbara, tillgängliga, sökbara och som kan vidareutnyttjas, tillsammans med tillhörande metadata. Både format och metadata ska, när så är möjligt, vara förenliga med formella öppna standarder.</p> <p>Offentliga myndigheter ska göra dynamiska data tillgängliga för vidareutnyttjande omedelbart efter insamlingen genom lämpliga API:er och i, förekommande fall, som en bulknedladdning. Med undantag för bestämmelserna i offentlighetslagen 8 § 5 mom.</p> <p>Värdefulla dataset, förtecknade i denna lag, ska göras tillgängliga för vidareutnyttjande i maskinläsbart format via</p>

			lämpliga API:er och i, förekommande fall, som en bulknedladdning.
6	Avgiftsprinciper	6 kap. 28 § Avgifter (Även Landskapslag (1993:27) om grunderna för avgifter till landskapet)	<p>Vidareutnyttjande av handlingar ska vara kostnadsfritt. Avgifter för täckning av kostnader får uppbäras enligt offentlighetslagen 28 §.</p> <p>Detta ska inte gälla:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Offentliga myndigheter som är skyldiga att generera intäkter för att täcka en väsentlig del av sina kostnader kopplade till den offentliga verksamheten. - Bibliotek, museer och arkiv. - Offentliga företag. <p>Medlemsstaterna ska offentliggöra en förteckning online över de offentliga myndigheter som avses.</p>
7	Öppenhet		När det gäller standardavgifter för vidareutnyttjande av handlingar ska alla tillämpliga villkor och det faktiska avgiftsbeloppet, inklusive beräkningsgrunderna för avgifterna, fastställas i förväg och offentliggöras, om möjligt och lämpligt på elektronisk väg.
8	Standardiserade licenser		Vidareutnyttjande av handlingar får inte underkastas villkor såvida inte dessa villkor är objektiva, proportionella, icke-diskriminerande och motiverade av allmänintresse. Om vidareutnyttjande är underkastat villkor får dessa inte i onödan begränsa möjligheterna till vidareutnyttjande och de får inte användas för att begränsa konkurrensen.
9	Praktiska arrangemang		Medlemsstaterna ska inrätta praktiska arrangemang för att underlätta sökning efter handlingar som är tillgängliga för vidareutnyttjande, till exempel i form av tillgångsförteckningar över

			<p>viktiga handlingar med relevanta metadata, om möjligt och lämpligt tillgängliga online och i maskinläsbart format, och i form av portalplatser som är kopplade till tillgångsförteckningarna. När så är möjligt ska sökning på flera språk efter handlingar vara möjligt.</p> <p>Därtill uppmana offentliga myndigheter att inrätta praktiska arrangemang som underlättar bevarandet av handlingar som är tillgängliga för vidareutnyttjande.</p>
10	Forskningsdata		<p>Medlemsstaterna ska stödja tillgången till forskningsdata genom att anta nationella strategier och relevanta åtgärder som syftar till att göra offentligt finansierade forskningsdata tillgängliga enligt principen "öppenhet som standard" och i enlighet med Fairprincipen. I detta sammanhang ska frågor avseende immateriella rättigheter, skydd av personuppgifter och insynsskydd, säkerhet och berättigade kommersiella intressen beaktas i enlighet med principen "så fri som möjligt och så begränsad som nödvändigt".</p>
11	Icke-diskriminering		<p>Alla gällande villkor för vidareutnyttjande av handlingar ska vara icke-diskriminerande för jämförbara kategorier av vidareutnyttjande, inklusive gränsöverskridande vidareutnyttjande.</p> <p>Om handlingar vidareutnyttjas av en offentlig myndighet som utgångsmaterial för dess kommersiella verksamhet, som inte ryms inom myndighetens offentliga verksamhet, ska samma avgifter och andra villkor för tillhandahållande av handlingarna tillämpas för den verksamheten som för andra användare.</p>

12	Exklusiva avtal		<p>Kontrakt eller avtal mellan de offentliga myndigheterna eller offentliga företag som innehar handlingar och tredje man får inte innehålla något beviljande om ensamrätt.</p> <p>Om en ensamrätt emellertid bedöms vara nödvändig för tillhandahållandet av en tjänst av allmänt intresse, ska giltigheten för skälet omprövas regelbundet och åtminstone vart tredje år.</p> <p>Ska inte tillämpas på digitalisering av kulturresurser.</p> <p>Övergångsbestämmelser enligt anvisningarna i direktivet.</p>
13	Tematiska kategorier av värdefulla dataset		<p>För att skapa förutsättningar till stöd för vidareutnyttjande av värdefulla dataset anges en förteckning över tematiska kategorier av sådana dataset.</p> <p>Dessa är:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Geospaciala data - Jordobservation och miljö - Meteorologiska data - Statistik - Företag och företagsägande - Rörlighet
14	Särskilda värdefulla dataset och arrangemang för offentliggörande och vidareutnyttjande		<p>Dessa särskilda värdefulla dataset ska</p> <ul style="list-style-type: none"> - vara tillgängliga med undantag som anges i direktivet - vara maskinläsbara - tillhandahållas via gränssnitt för tillämpningsprogram - tillhandahållas som en bulknedladdning i förekommande fall.
15	Utövande av delegering		
16	Kommittéförfarande		
17	Införlivande		Skyldighet att senast den 17 juli 2021 sätta i kraft de

			bestämmelser i lagar och andra författningar som är nödvändiga enligt direktivet. Informera kommissionen.
18	Kommissionens utvärdering		
19	Upphävande		Direktiv 2003/98/EG upphör att gälla med verkan från och med den 17 juli 2021. Hänvisningar till det upphävda direktivet ska anses som hänvisningar till detta direktiv.
20	Ikraftträdande		
21	Adressater		

Förtydligande om exklusiva avtal:

Det kan redan i det här skedet vara aktuellt med en närmare analys av direktivets bestämmelser om exklusiva avtal. Landskapet har i dag exempelvis avtal med kommersiella aktörer och får då betalt för nyttjanderätten.

För det första föreskriver direktivet att existerande exklusiva avtal ska upphöra att gälla när avtalen löper ut och under alla omständigheter senast den 18 juli 2043. I punkt 48 i direktivets preambel beskrivs att exklusiva avtal mellan offentliga myndigheter och privata partners i möjligaste mån bör undvikas. Det föreskrivs också om att för att tillhandahålla en tjänst av allmänt ekonomiskt intresse kan det dock vara nödvändigt med ensamrätt att vidareutnyttja specifika handlingar från den offentliga sektorn. Detta kan vara fallet om ingen kommersiell utgivare skulle offentliggöra informationen utan en sådan ensamrätt.

Därtill föreskrivs det i direktivets artikel 1 punkt 2a att direktivet inte ska tillämpas på handlingar vars tillhandahållande inte omfattas av den offentliga verksamhet som bedrivs av de berörda myndigheterna, såsom den definieras i lagstiftning eller andra bindande regler i medlemsstaten eller, om sådana regler saknas, såsom den definieras i enlighet med gängse administrativ praxis i medlemsstaten i fråga, förutsatt att den offentliga verksamheten är tydligt avgränsad och föremål för översyn.

Vidare föreskrivs det i artikel 12 punkt 4 att rättsliga eller praktiska arrangemang som, utan att uttryckligen bevilja en exklusiv rättighet, syftar till eller rimligen kan förväntas leda till en begränsad tillgänglighet för vidareutnyttjande av handlingar för andra enheter än den tredje part som deltar i arrangemanget, ska offentliggöras online minst två månader innan de träder i kraft. Sådana rättsliga eller praktiska arrangemangs påverkan på tillgången till data för vidareutnyttjande ska vara föremål för regelbunden översyn och ska under alla omständigheter ses över vart tredje år. De slutgiltiga villkoren i sådana avtal ska vara öppna för insyn och göras tillgängliga online för allmänheten.

Följaktligen kommer det också i fortsättningen finnas utrymme för exklusiva avtal mellan de offentliga myndigheterna och tredje part men dessa måste kunna motiveras och ska även utvärderas på regelbunden basis. De offentliga myndigheterna har även en skyldighet att offentligt redogöra för exklusiva avtal.

Förtydligande om överprövning:

Enligt artikel 4 punkt 4 i direktivet ska vid alla beslut om vidareutnyttjande anges vilka möjligheter som finns om sökanden vill invända mot beslutet. Överprövningsmekanismerna ska inbegripa möjlighet till omprövning av en opartisk omprövningsmyndighet som besitter lämplig sakkunskap, såsom den nationella konkurrensmyndigheten, den berörda myndigheten för tillgång till handlingar, den tillsynsmyndighet som inrättats i enlighet med förordning (EU) 2016/679 eller en nationell rättslig myndighet, vars beslut är bindande för den berörda myndigheten.

Inom landskapet har Datainspektionen inrättats i enlighet med dataskyddsförordningen (EU) 2016/679. Följaktligen föreslås myndigheten fungera som omprövningsmyndighet i ärenden som rör vidareutnyttjande av handlingar inom landskapet i enlighet med bestämmelserna i direktivet.

Konsekvensbedömning

Ekonomiska konsekvenser

De största ansträngningarna för att tillgängliggöra handlingar åligger de offentliga myndigheterna som är skyldiga att möjliggöra för vidareutnyttjande. Detta kommer att innebära ökade kostnader i form av nya datasystem och merarbete med att säkerställa att handlingarna finns tillgängliga elektroniskt. I direktivet finns likväl tydliga skrivningar om att myndigheterna inte är skyldiga att skapa nya handlingar, anpassa handlingar eller tillhandahålla utdrag om detta skulle kräva oproportionella ansträngningar. Det här kan exempelvis underlätta bördan för små kommuner eller enheter.

Vad gäller offentliga företag har dessa inte någon skyldighet att möjliggöra vidareutnyttjande utan det är först i det fall som en handling tillgängliggörs som skyldigheterna i direktivet ska följas. Således finns det en möjlighet för företag som anser bördan för betungande att inte tillgängliggöra handlingar för vidareutnyttjande.

En viktig del av direktivet är att främja digital innovation som ska bidra till ekonomisk utveckling och skapande av arbetstillfällen. Direktivet belyser särskilt den kommersiella aspekten i att offentliga myndigheter tillhandahåller API:er som ett led i att skapa värdefulla ekosystem kring datatillgångar. Ytterligare ska möjligheter för vidareutnyttjande främja AI-teknologins utveckling som är beroende av stora mängder data. Genom att endast tillgängliggöra material elektroniskt kan innovation och kreativa lösningar uppstå ur problem som den offentliga sektorn inte ens var medveten om.

Miljö- och jämställdhetsmässiga konsekvenser samt konsekvenser för barn

Implementering av direktivet bedöms inte ha några betydande miljö- eller jämställdhetsmässiga konsekvenser eller konsekvenser för barn.

Förslag

- En ny landskapslag stiftas om öppna data och vidareutnyttjande av information från den offentliga sektorn.
- Detta sker i nära samverkan med behandlingen av förslaget till ny offentlighetslag.
- Särskilt den nya offentlighetslagen och landskapslag (1993:27) om grunderna för avgifter till landskapet beaktas i ny lagstiftning.
- Bestämmelserna i den nya lagen går inte utanför minimikraven i direktivet.
- Datainspektionen utses att utgöra opartisk granskningsmyndighet med möjlighet att överpröva myndigheters beslut om tillgång eller vidareutnyttjande av handlingar i enlighet med bestämmelserna i direktivet. Myndigheten erbjuder möjlighet att lämna ett utlåtande när det finns ett lagförslag.
- I riket har en lagstiftningsgrupp² och en expertgrupp³ tillsatts för implementeringen av direktivet. Förslagsvis kunde också inom landskapet tillsättas en teknisk referensgrupp som både kan bidra till lagstiftningsgruppens arbete och sedan bistå med teknisk praxis i tillämpandet av lagen. I riket väntas ett utkast till regeringsproposition hösten 2020.

² Lagstiftningsarbetsgrupp som bereder genomförandet av direktivet om öppna data och vidareutnyttjande av information från den offentliga sektorn (VM055:00/2020).

³ Expertgrupp som förbereder genomförandet av direktivet om öppna data och vidareutnyttjande av information från den offentliga sektorn (VM054:00/2020).

A: KLARLÄGGANDE AV PROBLEMET OCH DESS ORSAKER SAMT BEHOVET AV ÅTGÄRDER:

3. Vad är problemet?

3.1. Vem eller vilka kräver en förändring? Finns det motstridiga intressen?

Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2019/1024 av den 20 juni 2019 om öppna data och vidareutnyttjande av information från den offentliga sektorn. Åland har lagstiftningsbehörighet inom det berörda området och är skyldigt att implementera direktivet.

3.2. Vilka motiv åberopas? Kan det finnas också andra motiv? Hur konkreta är riskerna, felen, bristerna och problemen?

- *Eftersom direktiv 2003/98/EG ändrats på väsentliga punkter och eftersom ytterligare ändringar ska göras, bör direktivet enligt kommissionen omarbetas.*
- *Syftet är att främja användningen av öppna data och stimulera innovation inom produkter och tjänster.*
- *Därför fastställs en uppsättning minimiregler för vidareutnyttjande och praktiska arrangemang för att underlätta vidareutnyttjandet av befintliga handlingar som innehas av medlemsstaternas offentliga myndigheter eller befintliga handlingar som innehas av offentliga företag.*

3.3. Vilket är målet? Vad vill man åstadkomma? Finns det konflikter mellan olika mål?

Landskapslagstiftningen bör vara i överensstämmelse med de skyldigheterna som antagits på EU-nivå.

3.4. Finns det ett internationellt perspektiv på frågan (EG, EES eller internationellt fördrag)? EU-direktiv.

3.5. Är det underlag som finns tillräckligt för en bedömning av frågan eller behövs tilläggsutredning?

Det är klarlagt att det behövs ny lagstiftning för att uppfylla skyldigheterna i direktivet. Eventuell tilläggsutredningen kan behövas om man väljer att invänta vilka ändringar som vidtas i riket eller i Sverige för att uppfylla skyldigheterna i direktivet.

4. Behövs någon åtgärd överhuvudtaget?

4.1. Vad händer om man inte gör någonting alls? Blir problemet större och mera akut?

Om ingenting görs kommer landskapet att försumma kravet om att senast den 17 juli 2021 sätta i kraft de bestämmelser i lagar och andra författningar som är nödvändiga för att följa direktivet.

4.2. Vilken utveckling av särskild betydelse för frågan kan väntas inom den närmaste tiden? Hur påverkas problemet?

Eventuella lagändringar i riket eller i Sverige till följd av direktivet. Eftersom direktivet berör landskapets lagstiftningsbehörighet är detta endast av vägledande karaktär.

4.3. Löser problemet sig självt med tiden? Kommer marknadskrafterna att lösa problemet?

Nej

4.4. Kan en önskad åtgärd ge upphov till nya problem som är lika stora eller större än de problem man vill lösa?

Nej

B. DÅ PROBLEMET OCH DESS ORSAKER SAMT BEHOVET AV ÅTGÄRDER KLARLAGTS KAN FÖLJANDE FRÅGOR STÄLLAS:

2. När behövs åtgärderna?

Behövs åtgärder genast? Finns det tid för ytterligare utredningar? Är behovet av åtgärder övergående?

Så snabbt som möjligt, skyldighet att senast den 17 juli 2021 sätta i kraft de bestämmelser i lagar och andra författningar som är nödvändiga för att följa direktivet.

2. Vilka alternativa medel kan användas?

Vilket medel är ändamålsenligast för styrningen? Vilket medel kostar minst, dels för enskilda dels för samhället? Vilka negativa sidoeffekter har de olika medlen? Hur passar de olika åtgärderna in i ett större samhälleligt perspektiv?

Det finns inga alternativa medel, måste lagregleras.

3. Vad är skillnaden för samhället och enskilda mellan den önskade reformen och nollalternativet?

Vilka resurser behövs och vilka effekter uppstår för samhället och enskilda om reformen genomförs respektive inte genomförs (nollalternativet)?

Landskapet kan inte låta bli att följa skyldigheter i EU-direktiv.

4. Behövs en lag?

Om behovet av lagstiftning fortsättningsvis finns uppstår nya frågor. Kontakta lagberedningen så löser vi dem tillsammans!

Ja.

Dokumentnamn	Nr	Sidnr
FÖRFRÅGAN	362 Rk1a	22 (3)
Datum	Dnr	
22.6.2020	ÅLR 2020/5311	

Enligt sändlista

Hänvisning

Kontaktperson
Michaela Slotte

Ärende
**FÖRFRÅGAN GÄLLANDE EN EVENTUELL
ÄNDRING AV LAGEN OM POSTTJÄNSTER**

Landskapsregeringen begär era synpunkter gällande en eventuell ändring av landskapslag (2007:60) om posttjänster (nedan postlagen).

Åland Post Ab har till landskapsregeringen framfört att det finns ett behov av att revidera postlagen avseende kvalitetsnormer och utdelningsfrekvens för de samhällsomfattande tjänsterna. Detta till följd av ökad digitalisering och ett förändrat behov hos kunderna. Enligt Åland Post har de lokala brevvolymerna minskat med 40 % under de senaste 10 åren och i genomsnitt delas det ut mindre än ett brev (som omfattas av de samhällsomfattande tjänsterna) i veckan per hushåll. Därför anses det inte längre motiverat och nödvändigt att upprätthålla kravet på femdagarsutdelning. Ytterligare har kravet på femdagarsutdelning frångåtts i landskapets närområden. Exempelvis i Finland har man i lagstiftningen möjliggjort för utdelning tre dagar i veckan och i Danmark delar man ut den vanliga posten en (1) dag i veckan.

Med bakgrund i ovannämnda beskrivning anser Åland Post att det på längre sikt kan bli en ohållbar ekonomisk börda att tillhandahålla de samhällsomfattande tjänsterna enligt gällande lag. Detta skulle i så fall på längre sikt kräva extra samhällsstöd. En eventuell lagändring skulle innebära att posten kan trygga de samhällsomfattande tjänsterna också i framtiden. Den önskade revideringen skulle endast beröra de samhällsomfattande tjänsterna vilket inte inkluderar exempelvis utdelning av dagstidningar, tidskrifter och reklam.

Konkret skulle en eventuell lagändring innebära att den i lagen angivna befordringstiden inom landskapet (kvalitetsnorm) lindras, att kvalitetsnormen för 1:a-klassbrev slopas och att varannandagsutdelning möjliggörs för försändelser som omfattas av de samhällsomfattande tjänsterna. Åland Post har till landskapsregeringen framfört att det inte omedelbart finns ett behov av att minska antalet utdelningsdagar men att man vill att

lagen möjliggör för det om antalet försändelser som omfattas av de samhällsomfattande tjänsterna fortsätter att minska drastiskt.

Till följd av detta begär landskapsregeringen kommunernas och tidningshusens synpunkter redan i det här skedet, innan det finns ett konkret lagförslag, gällande följande frågor:

1. Vilka (om några) konsekvenser skulle ett minskat antal utdelningsdagar medföra för er egen organisations verksamhet?
2. Vilka konsekvenser (om några) skulle ett minskat antal utdelningsdagar medföra för era invånare/prenumeranter?
3. Övriga synpunkter.

Landskapsregeringen emotser era svar **senast måndagen den 31 augusti 2020**. Skicka ert svar till:

Ålands Landskapsregering
PB 1060
AX-22111, MARIEHAMN

Eller via e-post till registrator@regeringen.ax.

Märk försändelsen med ”Postlagen”.

Vicelantråd

Harry Jansson

Rättschef

Michaela Slotte

SÄNDLISTA

Brändö kommun
Eckerö kommun
Finströms kommun
Föglö kommun
Geta kommun
Hammarlands kommun
Jomala kommun
Kumlinge kommun
Kökars kommun
Lemlands kommun
Lumparlands kommun
Mariehamns stad
Saltviks kommun
Sottunga kommun
Sunds kommun
Vårdö kommun
Ålands Tidnings-Tryckeri Ab
Nya Ålands Tidningsaktiebolag